

Αναζητώντας τέσσερις μεγάλες αξίες ζωής.
Του Σεβασμιωτάτου Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας
Αναστασίου.

Οι λίγες σκέψεις πού θα ήθελα να μοιρασθώ μαζί σας έχουν ως αρχικό πλαίσιο ένα στίχο από το ποίημα του Άγγλου Νομπελίστα ποιητή Τόμας Έλλιοτ, από το Choruses from “The Rock” (Χορικά από τον Βράχο): «Πού είναι η σοφία πού έχουμε χάσει μέσα στην πληροφόρηση;

Η αδιάκοπη καθημερινή πληροφόρηση για ένα πλήθος πραγμάτων, θεωριών, γεγονότων δημιουργεί τον κίνδυνο να γίνουμε τελικά ένα τεράστιο αρχείο από σημαντικά και ασήμαντα πράγματα. Η έξοδος από αυτή την παθητικότητα της συσσωρευμένης πληροφορήσεως απαιτεί συνεχή αξιολόγηση και σύνθεση. Με παρόμοια ταχύτητα αυξάνουν και οι κάθε είδους επιστημονικές γνώσεις, καθώς ζούμε σε μία εποχή στην οποία ο άνθρωπος βυθίζεται σε δύο άπειρα στο άπειρος μικρό της ύλης και στο άπειρος μεγάλο των άστρων. Ο κατακλυσμός αυτός από νέες γνώσεις συχνά μας οδηγεί σ’ έναν ίλιγγο.

Η ανθρωπότητα ξεκίνησε στον προηγούμενο αιώνα με καύχηση για τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας και με πολλή εμπιστοσύνη στο μέλλον. Ήδη όμως στην αρχή του 21ου αιώνας πορευόμαστε μέσα σ’ ένα σύννεφο αβεβαιότητας και ανησυχίας. Η συσσώρευση πληροφοριών και ο όγκος της γνώσεως δεν φθάνουν. Εξακολουθούμε να αναζητούμε μέσα σε όλα αυτά ένα νόημα ζωής, την βαθύτερη ενότητα πού συνδέει την ανθρωπότητα, το συμπάν. Χρειάζεται μία ανάβαση από την απλή πληροφόρηση και τη γνώση στη σοφία, πού δίνει στην κρίση

μας διορατικότητα, θέα στο όλον, και στην ανθρώπινη συμπεριφορά δημιουργικότητα και επιείκεια. Η σοφία δεν ταυτίζεται με την εξυπνάδα ή την πολυμάθεια. Είναι προϊόν μίας γενικότερης εσωτερικής πνευματικής ωριμότητας, μιας ευρύτερης συνθέσεως ευφυΐας, εμπειρίας και γνώσεως, διαύγειας πνευματικής και καλοσύνης.

Η σοφία πού έχει συσσωρευθεί στους πολιτισμούς διαφόρων λαών παραμένει πολύτιμη κληρονομιά για την ανθρωπότητα. Αλλά υπάρχουν διαφορά επίπεδα σοφίας. Στην Αγία Γραφή τονίζεται η πρωταρχική αξία της. «Μακάριος άνθρωπος ός εύρε σοφίαν ... παν δε τίμιον ούκ άξιον αύτης εστί». (Παρ. 3:13, 15 πρβλ. 8:11 κ. α.). Παράλληλα κινείται η πίστη άτι πηγή της σοφίας είναι ο Θεός. «Αρχή σοφίας φόβος Κυρίου, σύνεσης δε αγαθή τοις ποιούσιν αυτήν». (Ψαλμ. 110:10 πρβλ. παρ. 9:10). Έτσι στο πρώτο ερώτημα ταιριάζει ένα άλλο συγγενές, πού θέτει ο Απόστολος Ιάκωβος: «Τις σοφός και επιστήμων εν υμίν; Δείξατα εκ της καλής αναστροφής τα έργα αυτού εν πραότητι σοφίας» (Ιάκ. 3:13). Επισημαίνει την ανάγκη διακρίσεως ανάμεσα σε μια σοφία «επίγεια, ψυχική, δαιμονιώδη», και σε μια άνωθεν κατεσρόμενη σοφία, πού έχει ειδικά χαρακτηριστικά: «Η δε άνωθεν σοφία πρώτον μεν αγνή εστί, έπειτα ειρηνική, επιεικής, ευπειθής μεστή ελέους και καρπών αγαθών, αδιάκριτος και ανυπόκριτος» (3:17). Η σοφία πού έχει πηγή της τον Θεό επιμένει και εργάζεται για τη δικαιοσύνη. Με τελικό αποτέλεσμα αυτού του κόπου την ειρήνη. Ειρήνη με τον εαυτό μας, με τούς γύρω μας, με την κτίση ανθρωπότητα γενικά, με την κτίση ολόκληρη. «Καρπός δε της δικαιοσύνης εν ειρήνη σπείρεται τοις ποιούσιν ειρήνην» (3:18).

Στα παραπάνω ερωτήματα πού έθεσε ο Έλλιот στα Χορικά από τον Βράχο (1934), έδωσε ο ίδιος μια αποκαλυπτική απάντηση ύστερα από 8 χρόνια εντόνων εμπειριών, με ένα του στίχο στα Τέσσερα Κουαρτέτα πού δημοσιεύθηκαν το 1942: «Η μόνη σοφία πού μπορούμε να ελπίζουμε πώς θα αποκτήσουμε είναι η σοφία της ταπείνωσης. Η ταπείνωση δεν έχει τέλος».

Υπέροχη διατύπωση μιας αλήθειας πού διαποτίζει τη βιβλική σκέψη και την ορθόδοξη πνευματικότητα και πού συνοψίζεται στην προτροπητής Αγίας Γραφής: «Όσω μέγας εί, τοσοúτω ταπείνου σε αυτόν, και έναντι Κυρίου ευρήσεις χάριν? ότι μεγάλη η δυναστεία του Κυρίου και υπό των ταπεινών δοξάζεται». (Σοφία Σειράχ 3:18, 20)

Συνεχίζοντας στον ρυθμό της πρώτης δέσμης ερωτημάτων, θα προχωρούσα σ' ένα άλλο κρίσιμο θέμα πού απασχολεί κάθε σκεπτόμενο

άνθρωπο: Που είναι η ελευθερία πού έχουμε χάσει στον φιλελευθερισμό; Που είναι ο φιλελευθερισμός πού έχουμε χάσει στην ιδιοτέλεια;

Η ελευθερία είναι βαθύς πόθος του κάθε ανθρώπου. Χωρίς αυτή, η ανθρώπινη ύπαρξη χάνει την αξία και τη δυναμική της. Δεν είναι όμως λίγες οι περιπτώσεις όπου διεκδικούμε με πάθος την ελευθερία, όταν πρόκειται για τον εαυτό μας, και αντιστεκόμαστε ή αδιαφορούμε για την αντίστοιχη ελευθερία, πού είναι δικαίωμα και αναζήτηση άλλων ανθρώπων ή άλλων λαών. Η ελευθερία δεν εξαρτάται από την καταγωγή, τη μόρφωση, το χρώμα, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, την πολιτιστική ιδιομορφία.

Συχνά η ελευθερία χάνεται μέσα σε διάφορα ολοκληρωτικά συστήματα. Αλλά και ο φιλελευθερισμός δεν είναι σπάνιο να καταστεί μέσον διεκδικήσεων από ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων εις βάρος άλλων, κάποτε και στήριγμα για καταπίεση και παραγκωνισμό σημαντικών αναγκών μεγάλων κοινωνικών στρωμάτων, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου χρησιμοποιείται ως εφιαλτήριο για την υπεράσπιση της αδικίας.

Ελευθερία ασφαλώς δεν σημαίνει ασυδοσία, παράβαση των ηθικών κανόνων με πρόσχημα το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού. Δεν σημαίνει αδιαφορία για τα δικαιώματα των άλλων. Η ελευθερία για να επιβιώσει, χρειάζεται απαραίτητως την υπευθυνότητα. Σε όλα τα επίπεδα, το προσωπικό, το οικογενειακό, το τοπικό, το παγκόσμιο, ελευθερία χωρίς υπευθυνότητα είναι κατ' εξοχήν επικίνδυνη. Αλίμονο στο αυτοκίνητο πού δεν έχει σωστό τιμόνι και καλά φρένα. Αλίμονο στην ελευθερία πού δεν έχει υπευθυνότητα και αυτοσυγκράτηση.

Περισσότερο όμως από ο, στιδήποτε άλλο, υπονομεύει την υπευθυνότητα και αλλοιώνει τον χαρακτήρα της ελευθερίας η ιδιοτέλεια.

Η περιστροφή γύρω από το είδωλο του εαυτού μας με τις ποικίλες μορφές και τα χρώματα πού παίρνει, με συνεχή αναζήτηση του ατομικού συμφέροντος, την ατομική ικανοποίηση, την αλαζονεία. Ο πιο αδίστακτος εχθρός της ελευθερίας, ο εγωκεντρισμός, γίνεται πιο ύπουλος όταν κρύβεται στο συλλογικό εγώ αμάδων ή λαών. Αυτό τον πειρασμό και αυτή την ολίσθηση πρέπει ιδιαίτερα να αποφεύγουν ταλαντούχοι άνθρωποι. Το να έχει κανείς ικανότητες, μόρφωση, ευκαιρίες πλουσιοπάροχα από τόν Θεό συνήθως σημαίνει ευθύνη.

Η επόμενη παραλλαγή ερωτημάτων: Που είναι η αγάπη, πού την έχουμε χάσει στον ερωτισμό; Που είναι ο ερωτάς, πού τον έχουμε χάσει στο σεξ;

Όλοι οι άνθρωποι, σ' όλες τις φάσεις του βίου τους, ιδιαίτερα όμως όσοι διατρέχουν την άνοιξη της ζωής τους, είναι ευαίσθητοι στη δέσμη των αισθημάτων και των προβλημάτων πού συνδέονται με την αγάπη. Σε συντριπτικό ποσοστό οι σύγχρονες τέχνες και τα μέσα ενημερώσεως εμπλέκουν αγάπη, έρωτα, αλλά ακόμα και διαστροφές μαζί τους. Ότι σχετίζεται με τη διαιώνιση της ζωής είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο αλλά και σύνθετο.

Το ξεκίνημα της ανθρώπινης ζωής συνδέεται με μία μορφή αγάπης. Η ανάπτυξη της ζωής απαιτεί ένα κλίμα αγάπης και είναι για το βρέφος πιο πολύτιμο και από το γάλα. Προτού κάνουμε τα πρώτα βήματα στον κόσμο, θέλουμε να θηλάσουμε γάλα και αγάπη. Στα νεανικά χρόνια, νέες δυνάμεις έλξεως και αγάπης, με πρωτόγνωρη δύναμη δонούν την ανθρώπινη ύπαρξη.

Δυστυχώς όμως πολλά ιερά πράγματα απειλούνται από διάφορα συνθήματα και ιδέες πού ρυπαίνουν την εποχή μας. Περισσότερο από τη ρύπανση της ατμοσφαιρας, οι σύγχρονες πόλεις μας ταλαιπωρούνται από μια ρύπανση της φαντασίας, πού μολύνει τη σκέψη, τα συναισθήματα, τις ροπές, τις πράξεις των πολλών αλλοιώνοντας, κάποτε και διαστρέφοντας τις πιο ανές, τις πιο δυνατές και άμορφες σχέσεις. Ο κυνισμός δηλητηριάζει τον ερωτά, ο εγωκεντρισμός συντρίβει την αγάπη. Χρειάζεται αντίσταση, αντίσταση ποιότητας. Αλλ' επί πλέον, έμπνευση για την υπέρβαση του τυφλού πάθους, για την καλλιέργεια της αγάπης σε κάθε μορφή των σχέσεων μας. Έμπνευση από πρόσωπα πού βιώσαν ευρύτερα την αγάπη, με συνέπεια, με πρωτοτυπία και γενναιότητα. Άσκηση στην καθημερινή πραγματικότητα, για να ζούμε πιο συγκεκριμένα, πιο ουσιαστικά, με μεγαλύτερη εμβέλεια την αγάπη: Μία αγάπη πού δεν γνωρίζει σύνορα, πού υπερβαίνει οποιεσδήποτε διακρίσεις έθνους, φυλής, χρώματος, μορφώσεως, γνώσεων.

Υπέροχα κείμενα της παγκόσμιας φιλολογίας είναι αφιερωμένα στην αποκάλυψη του κάλλους, της δυνάμεως και της υπερχής της αγάπης. Αλλά χωρίς αμφιβολία, τα πλουσιότερα κοιτάσματα ιδεών, μορφών, κινήτρων, αληθειών, βρίσκονται στην Αγία Γραφή, αρχίζοντας από υπέροχους στίχους της Παλαιάς Διαθήκης και φθάνοντας στο απροσμέτρητο βάθος και ύψος και μήκος και πλάτος της αγάπης, όπως την κήρυξε και

την έζησε ο Ιησούς Χριστός. «Μείνατε εν τη αγάπη τη εμή» (?ω. 15:9). «Αυτή εστίν η εντολή η εμή, ίνα αγαπάτε αλλήλους καθώς ηγάπησα υμάς». Επάνω σ' αυτό το θεμέλιο οικοδομήθηκαν αργότερα τα πολλά υπέροχα κείμενα του αποστόλου Παύλου για την αγάπη, όπως ο ύμνος της αγάπης πού έχουμε στην Α' Προς Κορινθίους επιστολή. Και ο ευαγγελιστής και απόστολος Ιωάννης, με τόν πιο συνταρακτικό τρόπο, θα δηλώσει: «Ο Θεός αγάπη εστί, και ο μένων εν τη αγάπη εν τω Θεώ μένει και ο Θεός εν αυτώ» (Α' ?ω. 4:16).

Ανεξάρτητα από τόν βαθμό πίστεως και σχέσεως πού έχει κανείς με τόν Ιησού, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι Αυτός παραμένει η ολοφώτεινη αποκάλυψη της αγάπης. Και όσο κανείς τόν πλησιάζει με το στοχασμό και τη ζωή του, νιώθει την ακτινοβολία της αγάπης Του να επηρεάζει ολόκληρη την ύπαρξη του.

Η αναζήτηση της σοφίας, της ελευθερίας και της αγάπης παίρνει την ορθή κατεύθυνσή της με τη ζωντανή πίστη στον Θεό, ο οποίος παραμένει η αρχική και αιώνια πηγή τους. Ακολουθώντας τόν ρυθμό του πρώτου στίχου τολμώ να πω στον τέταρτο και τελευταίο: «Που είναι η πίστη πού έχουμε χάσει στην αφηρημένη θρησκευτικότητα; Που είναι η γνήσια θρησκευτικότητα πού έχουμε χάσει στην τυπολατρία;»

Στους προηγούμενους αιώνες, συχνά η πίστη στον Θεό απωθήθηκε στο περιθώριο από τον Δυτικό και τόν Ανατολικό Κόσμο. Στις αρχές μάλιστα του εικοστού αιώνας, από χείλη και γραφίδες διανοουμένων διακηρύχθηκε ότι «ο Θεός πέθανε και τόν σκοτώσαμε εμείς». Στις αρχές του 21ου αιώνας παρατηρούμε σε πολλά μέρη επιστροφή της πίστεως. Σ' αυτή όμως τη νέα άνθηση του ενδιαφέροντος για το Υπερβατικό, για το Άγιο, για τόν Θεό, διαφαίνονται δύο κίνδυνοι: Πρώτο, η αλλοίωση της θρησκευτικής εμπειρίας με μεταλλαγμένα προϊόντα διαφόρων θρησκευτικών θεωριών ποικίλης προελεύσεως, πού προτείνουν μία αόριστη πνευματικότητα. Η θρησκευτική εμπειρία ανοίγει τόν ορίζοντά μας στο άπειρο. Όχι όμως για να αφεθούμε σε ένα παθητικό, απροσδιόριστο «κενό» και σε ένα χαώδες διάστημα, στη μοναξιά. Ο δεύτερος κίνδυνος είναι η διαστροφή του θρησκευτικού συναισθήματος και αυτής της πίστεως, με προσανατολισμό την περιφρόνηση των αντιφρονούντων, τη βία και το μίσος.

Τα τελευταία χρόνια επιτείνεται ένα φοβερό κράμα βίας και θρησκευτικών συνθημάτων πού ενισχύουν σειρά από τρομοκρατικές ενέργειες. Όσα συντελούνται, κυρίως μετά την 11η Σεπτεμβρίου του

2001, είναι αρκετά γνωστά. Το φαινόμενο είναι πολύ πιο σύνθετο από ότι, τι εκ πρώτης όψεως φαίνεται, και απαιτείται βαθύτερη ανάλυση και σοφή κατανόηση. Παλαιότερα, εκατομμύρια ταλαιπωρημένων και στερημένων ανθρώπων συσπειρώθηκαν στο παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα πού μεσουράνησε στον εικοστό αιώνα. Το σύστημα αυτό στηρίχθηκε στα φιλοσοφικά θεμέλια του διαλεκτικού υλισμού και αθεϊσμού, και γνωρίζουμε πως κατέρρευσε. Στον 21ο αιώνα, η απογοήτευση λόγω φτώχειας, η οργή για την αδικία, η απόγνωση θα μπορούσαν να οδηγήσουν λαούς και ευρύτατα λαϊκά στρώματα σε νέες συσπειρώσεις. Όχι πλέον με αθεϊστικά συνθήματα, αλλά με εκμετάλλευση του θρησκευτικού συναισθήματος, με τη μετάλλαξη και αλλοίωση του.

Εμπρός στο πρόβλημα αυτό θα χρειασθεί να προχωρήσουμε από την απλή πληροφόρηση στην κριτική σκέψη και σοφή αντιμετώπιση. Ο Δυτικός Κόσμος οφείλει να συνειδητοποιήσει ότι η αικία και η φτώχεια στην ανθρωπότητα, για τα οποία ο ίδιος έχει μεγάλο μερίδιο ευθύνης, διευκολύνουν την εκμετάλλευση του θρησκευτικού συναισθήματος. Η θρησκευτικότητα δεν είναι απλώς εν ακοινωνικό επιφαινόμενο. όπως και η ανθρώπινη νόηση, ανήκει στο DNA του ανθρώπου. Είναι πολύτιμη για την επιβίωση και την πρόοδό του.

Κυρίως, επείγει να ξαναβρούμε τον πυρήνα της πίστεώς μας στον Θεό, η οποία οδήγησε τον χριστιανικό κόσμο στην κληκτική δημιουργία σε όλους τους τομείς. Διότι, ας μην αποσιωπούμε ότι ο πολιτισμός μας έχει συγκεκριμένες ρίζες. Ρίζες του -ως είναι γνωστό- είναι η αρχαιοελληνική σκέψη, το ρωμαϊκό δίκαιο και Οι χριστιανικές παραδόσεις.

Η αλλοιωμένη ή διαστρεβλωμένη πίστη, πού οδηγεί στην βία και τον τρόπο, θα αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά με σοφία, με ηληθινό σεβασμό στο δικαίωμα ελευθερίας όλων των ανθρώπων. Και πρό παντός με την ζωντανή χριστιανική πίστη πού δέν περιορίζεται στους εξωτερικούς τύπους και τά ευσεβοφανή λόγια. Μιά ενεργό πίστη, η οποία στηρίζει την δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη ανάμεσα στους ανθρώπους και τους λαούς. Μιά πίστη συνυφασμένη με την αγάπη και τό έλεος του Θεού.

Η χριστιανική πίστη είναι γεμάτη δύναμη και δημιουργικότητα, σύμφωνα με τη διαβεβαίωση του Κυρίου: «Ο πιστεύων εις εμέ, τα έργα εγώ ποιώ κακείνος ποιήσει, και μείζονα τούτων ποιήσει» (Ιω. 14:12). Πίστη πού διατρανώνει τη διαχρονική παρουσία του Αγίου Πνεύματος στη ζωή των πιστών, του «Παρακλήτου», «του Πνεύματος της αλήθειας» (14:16-17). Πίστη πού θερμαίνει την ψυχή με την αίσθηση της συνεχούς

παρουσίας του Χριστού και της αμοιβαιότητας της αγάπης. Δεν μπορείς να πιστεύεις αληθινά, αν δεν αγαπάς «Κύριον τόν Θεόν σου εξ όλης της καρδιάς σου και εξ όλης της ψυχής σου και εξ όλης της διανοίας σου και εξ όλης της ισχύος σου». Και στη συνέχεια, ως άμεση συνέπεια, «τόν πλησίον σου ως σεαυτόν» (Μαρκ. 12:30-31).

Η αληθινή πίστη στον Θεό είναι ουσιαστικά η προσωπική σχέση εμπιστοσύνης με Αυτόν πού είναι η Αγάπη.

Αντί επιλόγου – Το δίλημμα.

Θα μου επιτρέψετε να τελειώσω με μία συγκεκριμένη Ιστορία. Θυμούμαι κάποιο νέο ιερωμένο, πρίν από τέσσερις δεκαετίες, στη νήσο Πάτμο, σε ώρα παρατεταμένης περισυλλογής. Αντιμετώπιζε ένα δίλημμα: Να μείνει στην όμορφη ευρωπαϊκή χώρα του, μέσα στο περιβάλλον πού τόν αγαπούσε και πού το αγάπησε, ή να αναχωρήσει για μια δύσκολη αποστολή στην Αφρική, για να βοηθήσει μια από τις πιο αδικημένες ανθρώπινες κοινότητες. Ατενίζοντας τόν ορίζοντα του ανοικτού πελάγους από το ασκητήριο όπου είχε αποσυρθεί, ζητούσε μέσα του μια ικανοποιητική απάντηση σ' αυτό το δίλημμα. Η απάντηση ήρθε τελικά με ένα κρίσιμο ερώτημα: «Σου φθάνει ο Θεός; Πιστεύεις πραγματικά; Τότε πήγαινε. Δεν σου φθάνει; Τότε κάθισε εκεί πού είσαι». Και ένα εόμενο ερώτημα έκανε το πρώτο πιο ισχυρό: «Αν όμως δεν σου φθάνει ο Θεός, σε ποιόν ακριβώς Θεό πιστεύεις;».

Ακολούθησε μία ήρεμη απόφαση για μία τέτοια πορεία σε δύσκολους δρόμους, σε περιοχές πού είχαν ταλαιπωρηθεί από τη φτώχεια ή την αθεΐα. Σε ώρες σκληρές, πού έφθαναν στα όρια της κάμψης ή τούανάτου, βασική παρηγοριά ήταν η εγγύηση του αναστάντος Χριστού: «Και ιδού εγώ μεθ' υμών ειμί πάσας τας ημέρας έως της συντέλειας του αιώνος» (Ματθ. 28:20)? και η βεβαιότητα του ψαλμωδού: «Εάν γάρ και πορευθώ εν μέσω σκιάς θανάτου, ου φοβηθήσομαι κακά, ότι συ μετ' εμού εί» (Ψαλμ. 22:4).

Ο ιερωμένος αυτός, ύστερα από πορεία 43 χρόνων σε διάφορα μονοπάτια της οικουμένης έχει την τιμή να απευθύνεται αυτή την ώρα σ' εσάς αγαπητοί μου, θέλει με όλη του την ψυχή να ευχηθεί: Η συνέχεια της ζωής όλων σας να είναι μια συνεχής ανάβαση, από την απλή πληροφόρηση στη συστηματική γνώση και από τη γνώση στη σοφία «την άνωθεν κατερχομένη». Μια αδιάκοπη ανάβαση από την ιδιοτέλεια στην αληθινή ελευθερία. Από ανεύθυνες ερωτοτροπίες, στον γνήσιο και

ευλογημένο από τόν Θεό ερωτά, και κυρίως στήν ουσιαστική βίωση της χριστιανικής αγάπης. Ένα τελικό άλμα, από τη μηχανική συμμετοχή σε παραδοσιακές τελετές ή από μία φαρισαϊκού τύπου θρησκευτικότητα, προς τη ζωντανή πίστη στον Θεό, όπου το Άγιο Πνεύμα δεσπόζει και σφραγίζει τη ζωή μας με το φως, τις ενέργειες, τη δύναμή Του. Μια πίστη η οποία ανοίγει την ύπαρξη μας στο άπειρο, με συντροφιά την παρουσία Αυτού που είναι Αγάπη.

Σάς το εύχομαι με όλη μου την καρδιά.

**Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας
† Αναστάσιος**

Πηγή : <https://www.imsn.gr/>